

Val av vård

– i Sverige och annat land

Att få besked om att man har en allvarlig sjukdom är chockerande. Det är lätt att känna sig vilsen och det kan vara svårt att ta till sig den information som man får. Först efter en tid brukar frågorna torna upp sig, både dina egna och andras. Att det ibland finns olika möjligheter att välja vård är förstås bra men gör det inte enklare. Det är viktigt att du känner till förutsättningarna och att vården är anpassad till detta och erbjuder bra stöd och upprepade kontakter.

Vårdval Sverige

Det finns flera skäl till att du kan ställas inför olika valmöjligheter i din vård. Dels finns en lagstadgad rättighet att i viss utsträckning välja vårdgivare. Dels gäller att du själv ska bestämma i lägen där det finns likvärdiga behandlingsalternativ. När det gäller prostatacancer finns många sådana exempel. Det kan gälla valet mellan strålbehandling eller kirurgi eller mellan olika tekniker, till exempel öppen eller robotassisterad operation.

Val av vårdgivare

Patientlagen fastställer att du har rätt att välja offentligt finansierad öppenvård i hela landet och att du ska behandlas där på samma sätt som andra patienter i landstinget/regionen. Det gäller också offentligt finansierad öppen specialistvård. Vid utomlänsvård kan kostnader tillkomma eftersom du själv kan få stå för till exempel resor och uppehälle. Det fria valet gäller däremot inte för sluten klinikkvård som operation eller strålbehandling. Men om du ändå helst vill få vård på klinik i annat län så kan det löna sig att fråga eftersom många landsting accepterar en patients uttalade önskemål.

Enligt en annan lag, ett EU-direktiv, har du större frihet i och med att du har rätt att söka all slags vård i andra EU-länder. Se mer om detta i kapitlet om vård i annat land.

»Den bristande kännedomen utgör därför ett hinder för att uppnå lagens syften om att stärka och tydliggöra patientens ställning i vården samt att främja patientens integritet, självbestämmande och delaktighet«.

Vårdanalys 2016, om Patientlagen.

Mer information om patientlag och vårdval finner du här:

Vårdguiden/1177
www.1177.se/Tema/Patientlagen

Sveriges Kommuner och Landsting
www.skf.se/halsasjukvard/patientinflytandel/patientlagen

Val av behandling

Du ska vid diagnos och val av behandling erbjudas möjlighet att tala med fler läkare, så kallad förnyad medicinsk bedömning. När det gäller prostatacancer är det till exempel ofta angeläget att få diskutera både med en urolog och en onkolog. Den muntliga information som ges av vården ska kompletteras med skriftlig information. När den önskade behandlingen inte finns i det egna landstinget ska du inom rimliga gränser erbjudas möjligheten att behandlas vid klinik på annat håll. Särskilt när det gäller prostatakirurgi är det också viktigt att söka sig till en operatör med vana och helst dokumenterad skicklighet. En prostataoperation är ett mycket komplicerat ingrepp där risken för behandlingsskador och återfall är betydande. Tyvärr finns i Sverige ännu ingen systematisk kvalitetsredovisning. Du bör ändå ta upp frågan i samband med val av behandling.

Försäkringslösningar

Du som har en egen sjukförsäkring eller god ekonomi har fler valmöjligheter och ibland snabbare väg till vård. Förutom den offentliga vården finns då ett antal privata alternativ både i landet och utomlands. Villkoren kan dock variera mellan olika försäkringsbolag och du bör alltid samråda med dem innan du bestämmer dig. Om du är fackligt ansluten är det viktigt att ta reda på om försäkring ingår i medlemskapet.

»Överallt där behandlingsresultaten mäts, förbättras kvaliteten dramatiskt«

Michael E. Porter, professor vid Harvard-universitetet i Cambridge, USA.

Vårdgarantin

I Sverige gäller den så kallade vårdgarantin, vilket innebär att gränser angivits för hur långa väntetider som får förekomma. Om den enhet där du sökt vård inte kan erbjuda tid inom vårdgarantins tidsgräns ska du informeras om detta och erbjudas vård hos annan vårdgivare. Som exempel ska tiden från behandlingsbeslut till behandling inte vara längre än 90 dagar.

Från 2015 har nya högre krav ställts inom cancervården. Som riktlinje vid prostatacancer gäller att väntetiden från remiss till behandling inte ska vara längre än 60 dagar. Detta kallas standardiserat vårdförlopp. Tyvärr är man i de flesta landsting ännu långt ifrån att nå detta mål.

Vårdval utland

Man kan ha olika skäl att söka vård i annat land. Väntetiderna kan kännas för långa, man tror sig veta att vården är bättre någon annanstans eller man vill passa på under en utlandsvistelse. Enligt en överenskommelse inom EU gäller att man har rätt att välja vård i annat medlemsland på samma villkor som i Sverige. Vi beskriver reglerna här och ger exempel på ett par kliniker som kan vara särskilt intressanta när det gäller prostatacancer. Det finns naturligtvis många andra kliniker i Europa som kan erbjuda vård. Din vårdgivare ska informera dig om möjligheten men kan inte förväntas ha överblick över alla alternativ och vilka villkor som gäller.

Alla EU-medborgare har rätt till vård i annat EU-land. Du kan få ekonomisk ersättning från Försäkringskassan, men det gäller att vara ute i god tid om du vill undvika osäkerheten i att söka i efterhand. Försäkringskassan har upp till 90 dagar på sig att handlägga din ansökan.

Du har rätt till ersättning för vård som rekommenderas i Sverige, samt vård som inte finns i Sverige men som ändå ligger i linje med vetenskap och beprövad erfarenhet. Denna definition är långt ifrån solklar och utveckling pågår hela tiden, vilket gör att möjligheterna förändras. Du bör därför sätta dig in i vad som kommer att gälla just i ditt fall.

De länder som omfattas är samtliga EU- och EES-länder inklusive Norge, samt Turkiet och Schweiz (dock bara med förhandstillstånd i Schweiz). USA, forna Sovjetländer samt länder i Asien omfattas inte av denna möjlighet, men kan göra det om du har en

privat försäkring. Kolla med ditt försäkringsbolag.

Det finns tre sätt att söka vård och ersättning:

➤ *Förhandstillstånd*

Detta alternativ gäller vid vård i annat land, och kan sökas om vård inte kan fås inom rimlig tid i Sverige. För att bedöma det tittar man på vårdköer i hemlandet och på den enskildes specifika behov, till exempel smärtor, om man skulle ha lättare att komma tillbaka till arbete med mera. Man får ett intyg som visas upp för vårdgivaren i det andra landet och betalar då samma patientavgift som invånarna i det landet. Försäkringskassan betalar resten av vårdkostnaden. Detta liknar vård enligt den svenska vårdgarantin.

Det finns möjlighet att få delar av patientavgiften tillbaka, liksom resekostnader för sig själv och för anhöriga om det är nödvändigt att någon följer med, till exempel om vården gäller barn. Detta alternativ gäller dock inte för privat vård utomlands.

➤ *Förhandsbesked*

Detta alternativ gäller för vård hos allmän eller privat vårdgivare i ett annat EU-/EES-land (inklusive Norge), dock inte i Schweiz och Turkiet. Beskedet gäller viss vård vid ett visst tillfälle med besked om hur mycket ersättning man kan få, motsvarande ett kostnadstak. Ersättningen baseras på vad kostnaden för motsvarande behandling är i Sverige. Ersättning för resekostnader beviljas inte.

➤ *Ersättning i efterhand*

Detta gäller om du redan har fått vård i annat land och söker ekonomisk ersättning när du kommer hem. Det blir en större osäkerhet eftersom Försäkringskassan kan göra bedömningen att du inte har rätt till ersättning. Avgörande för detta är om behandlingen rekommenderas i Sverige och hur mycket den då skulle ha kostat.

Så här ansöker du

Ansökningsblanketterna, en gemensam för förhandstillstånd och förhandsbesked och en annan för ersättning i efterhand, finns på Försäkringskassans webbplats. Du kan också skriva din ansökan på ett vanligt papper men riskerar då att inte få med all information som behövs. Om du söker i förhand är det lämpligt att kryssa i på blanketten att du vill ha utredning enligt både alternativet *Förhandstillstånd* och *Förhandsbesked*.

På blanketten står vilka övriga handlingar du ska skicka med. Det är också viktigt att skicka med en behandlingsplan från den vårdande kliniken i det andra landet. Försäkringskassan begär alltid in yttrande från den sökandes hemlandsting. Det kan till exempel vara om vården finns i Sverige, om den är i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet och vad den skulle kosta i Sverige.

Ansökan skickas till Försäkringskassan oavsett var du bor i Sverige. Handläggningen sker centralt och blir på så vis lika i hela landet. När du har fått besked att du får ersättning betalar Försäkringskassan ut pengarna. Räkna med att detta kan ta viss tid. Du är alltid själv ansvarig för att betala fakturan från vårdgivaren. Innan du bestämmer dig och reser iväg är det viktigt

att ta reda på vad som gäller i det andra landet avseende patientförsäkringar, vad som gäller för vård- och patientskador, och att söka information om vårdgivaren i det aktuella landet. Försäkringskassans beslut går att överklaga. I beslutet som kommer följer det med information om hur du överklagar, vilket görs till Förvaltningsrätten. Prova även att kontakta ditt försäkringsbolag om du har en privat sjukförsäkring för att se om de kan hjälpa till. Kontrollera om du har försäkring via facket eller någon annan organisation.

Oklart rättsläge om ersättningsnivå (september 2016)

I flera domar har försäkringskassans beslut upphävts att endast betala vad motsvarande vård hade kostat i hemlandstinget. Patienten har istället fått full ersättning för kostnaden. Här kan regelverket komma att ändras.

Mer information

Försäkringskassan:
www.forsakringskassan.se/wps/portal/privatpers/resa_arbeta_studera_eller_fa_vard_utomlands/planerad_vard_utomlands

Information om vilken vård som erbjuds i olika länder, hur det ser ut med vårdplatser och vem du vid behov kan kontakta:
http://europa.eu/youreurope/citizens/health/planned-healthcare/index_sv.htm
Klicka på det land som du är intresserad av.

Vid fler frågor går det bra att kontakta Försäkringskassans kundcenter på nummer: 0771-524 524.

Två exempel på kliniker med vana att ta emot svenska patienter:

Docrates-kliniken i Helsingfors

Docrates är ett privatägt cancersjukhus, grundat 2006, specialiserat på diagnostisering och behandling av alla former av cancer. Män med prostatacancer är en av de största patientgrupperna på sjukhuset och behandlingen består av olika typer av strålbehandling. På sjukhuset finns olika specialister – urologer, onkologer, radiologer och patologer. Krävs operation finns avtal med andra sjukhus och kliniker.

Många av de större sjukhusen i Sverige har i stort sett samma möjligheter till utbildning av prostatacancer med hjälp av bland annat positionsemissionstomografi (PET) som Docrates. Dock ligger sjukhuset väl framme via användning av en ny markör (PSMA). Samma utrustning för strålbehandling finns på svenska sjukhus som på Docrates.

Docrates stora fördel i jämförelse med vården i Sverige ligger i omhändertagande och korta utredningstider. Grunden för sjukhusets verksamhet är specialismottagning direkt och behandling inom en vecka. En egen läkare och ett eget vårdteam följer patienten under vårdkedjans alla steg, från diagnos till planering av behandlingen, behandling och uppföljning.

Två avigsidor finns om man som svensk patient väljer behandling på Docrates. Det första är att strålbehandling pågår under lång tid – normalt åtta veckor med strålning fem dagar i veckan. Sjukhuset hjälper till med förmedling av boende. Avtal finns med flera hotell, bland annat ett i samma byggnad. Samarbete sker också med företag som erbjuder lägenheter.

Den andra avigsidan är kostnaden, som är väsentligt högre än motsvarande behandling på svenska sjukhus. Man kan därför inte vara säker på att få full ersättning från Försäkringskassan. Regler för detta har beskrivits tidigare i detta häfte.

Det finns möjlighet att som patient välja att endast utnyttja Docrates för diagnos och förslag till behandling. Kostnaden för detta uppgår i dagsläget (2016) till i storleksordningen 45 000 kronor. En »second opinion« kostar runt 4 000 kronor.

Kontakt:

www.docrates.com/sv/

Två exempel på kliniker med vana att ta emot svenska patienter:

Martini-kliniken i Hamburg

Martini-kliniken är en privat specialistklinik för diagnostik och behandling av patienter med prostatacancer. Ca 5 000 patienter tas årligen emot och ca 2 200 opereras, vilket gör att kliniken utför flest så kallade radikalooperationer i världen. Varje kirurg genomför fyra till åtta operationer per vecka, och ingreppen följs upp systematiskt för att säkerställa att alla håller högsta möjliga kvalitet. Resultaten i form av överlevnad, läckage, sexuell funktion med mer redovisas fortlöpande och finns sammanställda på klinikens hemsida.

Kliniken utlovar ett personligt bemötande och en behandling där kirurgi, bildteknik och patologi samordnas. Varje patient får en personligt ansvarig läkare, som också är tillgänglig efter avslutad vård. Normalt kvarstannar patienten fem dagar på klinikens vårdavdelning efter operation.

Läkare och forskare vid Martini-kliniken samarbetar med universitetssjukhusen och har ett väl utbyggt internationellt nätverk och forskningsverksamheten är omfattande. Svenska patienter har i enlighet med svensk lag rätt att söka vård i annat EU-land. Villkoren för detta beskrivs i annat avsnitt i detta häfte. Beviljad ersättning begränsas till vad motsvarande insats hade kostat i Sverige. Martini-klinikens priser ligger över de svenska listpriserna, vilket innebär att du kanske inte kommer att få hela kostnaden täckt.

Kontakt:

www.martini-klinik.de/sv

Martini-Klinik am UKE
Hamburg-Eppendorf
Ein Unternehmen der UKE

Prostatacancerförbundet

Prostatacancerförbundet är en riksorganisation med 26 regionala och lokala patientföreningar som verkar för ökad kunskap om prostatacancer och driver påverkansarbete för en bättre prostatacancervård. Förbundet stödjer även forskning, utbildning och opinionsbildning genom en egen fond – Fonden mot prostatacancer.

Prostatacancerförbundet arbetar för en bättre, mer sammanhållen och patientorienterad vård. Vi stödjer och efterfrågar mer forskning för tidig upptäckt, säkrare diagnostik och mer skonsamma behandlingsmetoder. Vi kräver också att nya metoder och nya läkemedel snabbt tas i bruk.

Fonden mot prostatacancer

Plusgiro 900101-7

Bankgiro 900-1017

Fonden mot prostatacancer har som syfte att:

- Stödja svensk prostatacancerforskning.
- Utveckla kompetensen hos vårdpersonal och patientföreträdare inom svensk prostatacancervård.
- Genomföra opinionsbildande insatser i kampen mot prostatacancer.